

Прегледни рад
Образовање и васпитање, XVIII (20), стр. 91–107
371.3::821.163.41
821.09-342
COBISS.SR-ID 133430537
DOI: [10.5937/obrvas18-47730](https://doi.org/10.5937/obrvas18-47730)

Сања П. ТАСИЋ РАНЂЕЛОВИЋ²²

докторанд, Универзитет у Нишу, Педагошки факултет

БАСНА, ДРАМСКА СТРУКТУРА И ЊЕНА ПРИМЕНА У НАСТАВИ

Резиме: Овај рад посвећен је темељном проучавању басне као књижевне врсте, истражујући њен значај у контексту наставе. Басна, кратка прича која често користи персонификацију животиња како би пренела моралну поуку или животну мудрост, комбинује једноставну форму, драматичну структуру и специфичан стил како би ефикасно пренела своју поруку. Са дугом историјом која сеже уназад хиљадама година, басне су кроз векове еволуирале задржавајући основне карактеристике које их чине изузетно привлачним читаоцима. Драмска структура басне, која обухвата увод, заплет, врхунац и расплет, омогућава комплексну изградњу приче. У уводу се представљају ликови и поставља основна ситуација, док заплет доноси сукоб који се разрешава током врхунца, а расплет доноси моралну поуку или закључак приче. Басне су познате по једноставности, афористичности и употреби алегорија, а њен стил карактеришу јасноћа, сажетост и дијалогско изражавање. Кроз често коришћену персонификацију животиња, басне се приближавају читаоцима, олакшавајући разумевање моралних поука. Методолошки приступ овог рада фокусира се на темељан преглед релевантне литературе о басни као књижевном жанру, посебно истражујући драматуршке аспекте. Аналитички оквир истраживања обухвата проучавање језичких и стилских елемената басне, те интерпретацију моралних поука кроз драматуршки контекст. Овај интердисциплинарни приступ има за циљ пружити дубље разумевање значаја басне у настави, истражујући теоријске аспекте, али и практичну примену њених принципа у образовном процесу. Истраживање ће додатно анализирати ефикасност различитих наставних приступа који користе басне као средство едукације, проширујући перспективу на холистички начин. Овакав интегративни приступ омогућава целовито сагледавање басне као средства за развој критичког мишљења, моралних вредности, емпатије и језичких вештина код ученика, доприносећи тако обогаћивању наставног искуства.

Кључне речи: басна, морална поука, стил и форма басне, басна у настави.

²² sanjatasicrandjelovic75@gmail.com

УВОД

Басна, као књижевна врста, представља изузетно значајан део културне баштине, истовремено комбинујући једноставну форму, драматичну структуру и специфичан стил како би ефикасно пренела своју моралну поруку. Ова студија посвећена је детаљном проучавању басне и њеног значаја у контексту наставе, с посебним освртом на драматуршке елементе који чине њен специфичан израз.

Главни циљ овог рада је анализирати драмску структуру басне и истражити на који начин она доприноси ефикасном преношењу моралних поука и животних мудрости у настави. Кроз дубинско сагледавање кључних елемената басне, тежимо разумевању како њени аутори користе ликове, заплет, врхунац и расплет како би постигли жељени утицај на читаоца. Посебан фокус биће стављен на методолошки приступ анализе басни, укључујући проучавање језичких и стилских елемената, као и интерпретацију моралних порука кроз драматуршки оквир.

Предмет нашег истраживања чини басна као књижевна форма, а посебан нагласак стављен је на њену драматуршку структуру и њену примену у образовном процесу. Кроз пажљиву анализу, трудићемо се разумети како басна, као жанр, утиче на развој критичког мишљења, моралних вредности и језичких вештина код ученика.

Наш задатак је истражити на који начин драматуршки елементи басне доприносе њеном значају у настави. Анализом ликова, заплета, врхунца и расплета, желимо идентификовати кључне механизме који чине басну ефикасним средством за пренос моралних поука и подстицање развоја ученичких способности.

Методолошки приступ овог рада базира се на темељном прегледу релевантне литературе о басни као књижевном жанру, са посебним освртом на драматуршке аспекте. Аналитички оквир истраживања обухвата проучавање језичких и стилских елемената басне, као и интерпретацију моралних порука кроз драматуршки контекст. Кроз овај интердисциплинарни приступ, тежимо пружити дубље

разумевање значаја басне у настави и њеног доприноса образовном процесу.

Ова студија има за циљ допринети постојећем корпусу знања о басни и њеном педагошком потенцијалу, са нагласком на методолошки прецизном приступу проучавању ове књижевне форме.

ПОРЕКЛО И НАСТАНАК БАСНЕ

Басна као врло стара књижевна врста настала је из човекове потребе за моралним животом. У баснама се као ликови јављају животиње и оне су главни носиоци радње. Одговор на питање зашто је то тако захтева осврт на далеку прошлост.

Постојање басне сасвим је логично. Она је синтеза дуготрајног животног искуства. Сам језик обилује небројеним примерима који на то упућују. Често кажемо „лукав као лисица“, „борбен као лав“ и слично. На питање где је и када настала басна не можемо са сигурношћу да одговоримо. У свим историјама књижевности Грк Езоп заузео је место творца басне. Постоје бројне теорије да су Езопове басне биле темељ басне као књижевне врсте коју су преузели данас познати баснописци. У Грчкој, Езопове басне су имале велики утицај на учење писања и читања, као и на разумевање основа људског понашања. Оне су се користиле као средство за пренос знања и мудрости. Поред своје образовне улоге, Езопове басне су такође кориштене у политичким борбама и говорничким расправама. „Пре Езопа, постојало је много записа који наводе да је басна настала још у далекој прошлости, а чак се неко време тврдило да је Индија њихова домовина. Ово сугерише да је басна уневерзалан и стари облик приче и предавања који су се преносили с генерације на генерацију“ (Crnković, 1986).

За Езопа се сматра да своје басне није написао, него их је препричао у прози. Усменим предањем басне се преносе с колена на колена. Током времена приповедања и препричавања басне ипак се сачувало Езопово име па се са њим повезује сама врста басне. Одступања од изворних басни била су неминовна током времена али се за басну може са сигурношћу рећи да припада реду књижевних врста која се од

свог постојања до данас најмање мењала. У то се можемо уверити ако узмемо у обзир било који зборник басни почевши од Езопа до његових настављача: Федра, Лесинга, Крилова, Ла Фонтена, Доситеја и многих других.

Порекло басне досеже далеку прошлост. Због тога историја књижевности још увек није одредила тачно време њеног настанка. Није поуздано утврђено да ли јој је прадомовин аГрчка, Египат или нека друга држава, што додатно доприноси неизвесности око њеног порекла. Најбогатије врело басни су стара Индија и Источни Медитеран, одакле су се шириле на све стране. Грци су од њих преузимали мотиве и давали им свој печат.

Српски допринос се у баснама највише види у избору животиња које су везане за наше поднебље. Један од омиљених ликова у нашим баснама је неспретни и лакоумни вук. Он симболизује људе који не могу или неће да радом и својом вредношћу постигну било шта у животу. Ту је и превртљива лисица као оличење оних људи који су се морали служити лукавошћу да би успели у животу. Такође се често појављују и ликови тврдоглавог али и симпатичног магарца, бојажљивог зеца, наивне овце и многих други.

ДРАМСКА СТРУКТУРА БАСНЕ

Постоји више књижевних врста са темама о животињском свету које су се претежно развијале из фолклорне књижевности. Најважније међу њима су басне. Оне су истовремено битне и за књижевност за децу и омладину. Иако спадају у врло стар књижевни жанр, басне остају увек актуелне и популарне, јер су засноване на најуниверзалнијем начину стицања знања – на непосредном учењу из природе. Учесници у овој радњи су животиње, али су оне овде условни ликови, носиоци су људских особина.

Драмска структура басне представља основни организациони облик овог литерарног жанра. Басна, као жанровска форма, карактерише се компактношћу и сажетошћу своје садржине. Иако је обично краћа од других драмских форми, базира се на јасном и препознатљивом низу догађаја.

У типичној драмској структури басне, присутни су следећи елементи: увод, сукоб, разрешење и наставак. Увод је прва фаза која презентује читаоцу или слушаоцу основну премису и контекст басне. Он укључује представљање главних карактера и може битних конфликта. Затим, у фази сукоба, настаје главни извор тензије или проблема који треба решити. Ова фаза претставља срж и напетост басне, где се обично супротстављају различите снаге, идеје или вредности. Разрешење, трећа фаза, представља кулминацију догађаја где се решава конфликт и доноси морална или етичка порука. Ова фаза обично представља важан моменат у басни, где се истиче учење или пажња коју би читаоци или слушаоци требали да узму у обзир. Наставак, последња фаза, може се јавити у неким баснама и представља додатни елемент који нуди додатну информацију или исход приче.

Драмска структура басне омогућава писцу да ефикасно комуницира своју поруку и морал, користећи минималан број дијалога. Она такође омогућава читаоцима или слушаоцима да лако прате и разумеју садржај и поуку које се преноси. Драмска структура басне доприноси већем квалитету и употреби у различитим контекстима, одучења о моралу до забаве и размишљања.

У баснама је догађај увек драматичан, а његов расплет најчешће изазива смех. Зато се за сваку басну може рећи да је мала драма, најчешће комедија. У композицији басне лако се уочавају елементид рамске радње (експозиција, заплет, кулминација, обрт, расплет), само што су они овде сасвим сажети, па их чини само једна реченица. Сви елементи радње не морају увек бити заступљени. Најчешће се они свде на увод, заплет и расплет.

Басна се преноси кроз причу која комбинује забаву и поуку, чиме се подстиче морално и вредносно обликовање читаоца или слушаоца. Кроз ликове и ситуације у басни, васпитне поруке се преносе на суптилан начин, чиме се подстиче размишљање и саморазвој код публике. Васпитна улога басне се огледа у томе што пружа пример ситуација и понашања која се могу сматрати морално исправним или погрешним. Ликови у басни обично представљају одређене

карактеристике и вредности, попут храбрости, искрености, мудрости или неправедности. Кроз њихове поступке и последице које из њих проистичу, басна преноси васпитне лекције о томе шта је пожељно или непожељно у људском понашању.

Басна се преноси путем причања, читања или извођења. Она може бити део књижевног дела, школског материјала или се преноси усменом предајом. Кључно је да се басна пренесе на начин који ће бити прилагођен узрасту и разумевању циљне публике. Кроз интеракцију са басном, читаоци или слушаоци стичу могућност да препознају моралне дилеме, анализирају ликове и ситуације, те да доносе закључке о животним вредностима и поступцима. На тај начин, васпитна улога басне има за циљ да подстакне развој моралне свести, критичког размишљања, емпатије и етичких вредности код појединаца.

Но, оно што оне казују о људима није тешко схватити зато што су овде одређене животиње носиоци неких сталних људских особина (ликови су типизирани): лисица је увек лукава, зец плашљив, вук крволочан, магарац глуп, корњача неспретна. Поред животиња, као актери се могу јавити и биљке које такође симболизују неку људску особину. „Дете воли животиње, тако да су му ликови у басни занимљиви, а нарочито када оне говоре и понашају се као људи. Црно-бела техника уметничког обликовања помаже деци да пренесу уметничку раван на стварност. Осим тога, разговарајући о порукама басне разговара се о општим идејама и животним истинама“ (Чутовић, Стакић, 2016:50).

Радња басне настаје на основу карактеристика и понашања животиња које се групишу према њиховим доминантним особинама. Овај процес креира стандардне типове животиња који се користе да би се пренела поука људима. Кроз постављање животиња у одговарајуће ситуације, басна преноси поруку о томе како људи могу проћи добро или мање добро у складу са њиховим карактеристикама, упоређујући их са стандардним животињским ликовима. Зато у баснама имамо алегорије у којима је симболично приказана мудрост и лукавост (лисица), насиље (вук, лав), невиност (јагње), глупост (магарац), плашљивост (зец) итд. Басна је

редовно врло кратка (код Крилова има басана од 8 стихова). Карактеристично је да су највећи баснописци писали у стиху. У композицији се увек истичу два дела: *фабула*– догађај у којем су главни ликови животиње (понекад биљке и ствари) и *морал* (поука која произилази из басне). Код Доситеја Обрадовића фабула је врло краткаа поука дуга и опширна док Ла Фонтен, Крилов и Лесинг све обухватају у фабули док је поука врло кратка или чак није изричито изречена него произилази из фабуле. Између те две крајности крећу се остали баснописци али се примећује да су бољи они који са што мање речи изричу поуку, јер се добро испричана фабула сама од себе намеће.

Басна има два плана: алегоријски и буквални. Буквални се односи на животињски свет а алегоријски на људски. Између народних и ауторских басни нема суштинске разлике осим у чињеници да је прва народна творевина и да је могуће да се кроз време и мења и развија, односно нема јединствену верзију, док ауторска басна део утемељеног писаног стваралаштва и има препознатљиву ауторску верзију. У литератури данас је заступљенија ауторска басна на коју је утицај народне несумњив и очигледан.

КАРАКТЕРИСТИКЕ БАСНЕ КАО КЊИЖЕВНЕ ВРСТЕ

Басна је књижевна врста која се састоји од кратког наратива са дидактичком или морализаторском намером, чији ликови су, готово увек, животиње или хуманизоване ствари. „Назив басна није у потпуности објашњен, али се верује да је првобитно значење те речи било: реч, говор; магијска изрека, магија; фабула, бајка“ (Ћубелић, 1980: 77).

Те кратке приче имају моћ да у неколико редова држе пажњу читаоца, буду кристално разумљиве и јасне и на крају испуне своју главну улогу – пренесу поруку и поуку ефикасно и недвосмислено. „Њени протагонисти испод свог крзна и перја, крљушти или оклопа крију људску нарав, метафоризоване представнике људске расе, оптерећене својим страстима и поривима, добротом и злом, лукавошћу или глупошћу, насиљем или понизношћу, марљивошћу или лењошћу, себичношћу или благонаклоношћу“ (Turjačanin, 1973: 117).

У свим друштвеним вредностима и интересима друштва басна не губи на вредности и популарности. Иако се често преносе усмено, примећујемо њихову улогу у свим програмима образовних институција. Могу бити написане и у стиху и у прози. Све зависи од избора писца и од његовог стила, употребе или циља. Једноставна наративна структура подељена је на почетну ситуацију, сукоб, исход или решење и поуку. Због краткоће и сврхе басне прича је линеарна. То значи да се прича прича од почетка до краја без временских скокова који би могли угрозити разумевање поруке. У том смислу, басне су једноставне. Прича је приповедач у трећем лицу који усмерава и тумачи чињенице и зна шта ликови раде, мисле или намеравају.

Басне имају морализаторски или дидактички карактер и увек се баве давањем примерне казне која служи подучавању корелативне врлине, то јест увек санкционише ликове који претрпе порок или грех. Оне са собом носе низ моралних и етичких поука и имају крајње едукативан карактер. Због своје једноставности у преношењу порука и поука, обично су усмерене на децу.

Ликови у баснама су животиње или хуманизовани предмети. Користећи карактеристичне елементе и особине животиња поука која се користи бива јасна, разумљива и универзална. У неким случајевима могу постојати басне које садрже људске ликове, а оне се могу или не морају мешати са антропоморфираним животињским ликовима. Ликови у баснама увек делују као антагонисти, односно сваки од њих носи и материјализује врлину или грех, из чијег контраста произилази поука. Усред сређене на образовне сврхе, басне су универзалне и свевремене и не покоравају се одређеном историјском контексту.

Суживот, сложени односи у друшту су обично теме које обрађује басна, односно оријентисане су на излагање кодекса вредности и понашања. Из тог разлога, басна разоткрива опасности од порока и асоцијалних ставова. На пример: похлепа, завист, недостатак емпатије, понос, вишак самопоуздања итд.

Басна је форма која је блиска деци пре свега зато што је кратка, а такође и зато што често представља сукоб и супротставља животиње које су дечјој публици познате и блиске. Ова сличност долази од садржаја који деца упијају у свом ранијем узрасту, као што су цртани филмови, сликовнице, бајке и играчке. Понекад се и биљкама и стварима придају људска својства (говор, тежње, схватања, жеље итд.), али без обзира на све то басна се заправо односи на људе и међуљудске односе. Басна се одликује стилским особинама које укључују једноставност, афористичност, ироничност и алегоричност. Израз је пре свега дијалошки, без сувишних описа ликова и ситуација. Радња се гради на краткоћи, јасноћи и концизности говора. „Читалац, на основу основних информација, самостално ствара и машта о ликовима и њиховим судбинама, уклапајући радњу у шири контекст живота. Басна представља посебан случај књижевног текста јер садржи више слојева у односу на друге књижевне жанрове“ (Lagumdžija, 2000).

Без сувишних детаља и заплетености, читаоцу се пружа јасна слика ситуације и развија се главни сукоб између ликова. Ова једноставност омогућава читаоцу да брже идентификује тему басне и да извуче поуку из ње. Читалац се лакше повезује с ликовима и њиховим искуствима, што му помаже да се боље емотивно ангажује и да примени моралне вредности које басна преноси на свој живот.

Готово увек када бројни аутори говоре о алегорији наводе како је басна пример књижевне врсте у којој се алегорија протеже кроз цели текст.

ФОРМА БАСНЕ

Басна је мала, сажета епска форма, што значи да у себи носи обележја епске структуре (догађај, ликови, фабула), али у својој структури носи и драмске елементе. Сматра се да је басна и најстарија форма драмске уметности, јер је начин изражавања у басни изразито дијалошки. У њој се остварује конфликт који непоприма јаче драматске размере и развојне фазе као у драмском делу али чини језгро фабуле. Дијалог као примарна техника приповедања у басни, темељи се управо на

конфлику, односно сукобу међу ликовима. Карактеристика басне је и то да она на сатиричан начин приказује људско понашање, делујући на морал људи исмева људске недостатке и мане, као и појаве у друштву. Најчешће у њој препознајемо комичан наратив у дијалогу, па можемо без бојазни рећи да представља „малу комедију“. Оно по чему је басна као књижевна врста препознатљива је њен сликовит говор, односно њен алегоријски смисао и значење. Прича је тело басне, у којој се крије срж и смисао, док алегорија представља одећу коју она носи.

Алегорија показује опште и појмовно у поједином. Сваки лик у басни приказује, персонификује одређену, типичну људску црту. У баснама се алегорија може схватити као продужена метафора односно, када се метафора протеже кроз све делове басне. Басна гради своју алегоријску основу на примарним карактеристикама и особинама животиња, као што су плашљивост зеца, верност пса, лукавост лисице, крволочност вука, глупост магарца и слично. Усвојене особине животиња у басни служе за пренос порука и сажето изражавање идеја. Поуком се, кроз ликове животиња, жели указати на ток ако су неке људске особине добре и пожељне, док су друге као што су: себичност, лакомисленост, хвалисавост, лењост, завидљивост и слично, непожељне односно лоше.

СТИЛ, ЈЕЗИК И ТУМАЧЕЊЕБАСНЕ

Композиционо решење басне своди се на једну епизоду (ретко две до три повезане епизоде). По својојструктури и саставу врло је слична краткој причи и анегдоти, али је такође широко распрострањена теза да су најранији облици драмске уметности у дијалошком облику. Драмска структура је јасно изражена у басни: увод, заплет и расплет. Базирајући се на једној јасној ситуацији, увод се своди на неколико основних објашњења јунака и почетне ситуације, а радња је дата у дијалошком облику. Након расплета следи коментар, неко опште правило.

У структури басне, истичу се два основна дела: заплет и поука коју басна преноси. Морална порука изведена из саме

приче може бити истакнута на почетку или на крају басне, или може бити неизговорена. У неким баснама, морал је изразито наглашен и широко објашњен, као што је случај у баснама Доситеја Обрадовића. С друге стране, постоје случајеви када је порука изузетно кратка, често у облику афоризма. Већина писаца басни, међутим, тихо и суптилно преноси моралне поруке у својим делима, користећи што мање речи.

Преносивши истицану поруку, басна позива читаоца да проникне у њене дубље смислове и открије универзалну истину сакривену иза чисте и једноставне фабуле. Зато се алегорија басне посебно цени.

Управо разговором о садржини басне, коју деца доживљавају као један вид игре и разговором о особинама животиња, деца лакше уочавају паралелу између понашања одређених животиња и људских поступака. Приликом интерпретације басни неопходно је планирати савремене методичке поступке. Бројни методичари у својим теоријским и емпиријским радовима истичу да проблемски приступ у методичком тумачењу уводи децу у разумевање алегоријских слојева басне који воде ка увиђању мотива понашања и поступака ликова и разумевању социјалних односа у свакодневном животу (Цветановић, 2013; Чутовић, 2014; Lagumdžija, 1991; Маљковић, 2007; Стакић, 2014; Тодоров, 2007). „Кључна улога наставника је да помогне деци да понашање одређених животиња у басни разумеју као понашање људи, да усмери дечју пажњу на пренесено, алегоријско значење, јер деца немају способност да, бар у почетку изучавања и тумачења басне, схвате моралне слојеве који су уткани у пренесено значење басне“ (Чутовић, 2017: 355).

Квалитетна рецепција басни може подстаћи ученике да стечена знања примењују и приликом тумачења других басни, али и да сами траже аналогне примере из сопственог искуства, јер „тражење сличних примера из искуства је у складу са теоријом идентичних компонената, али такође и са теоријом генерализације“ (Vučić, 1970: 88). Басна је кроз своју форму и алегорију носилац и тумач многих друштвених и међуљудских односа исказаних кроз јасну црно-белу призму, разумљиву сваком, па и најмлађем читаоцу.

ПРИМЕНА БАСНЕ У НАСТАВИ

Басна, као уосталом и било која друга књижевна врста, захтева посебан методички приступ. Акцентат треба ставити на њену уметничку вредност, много пре него на тумачење моралне анализе. Важно је да ученици схвате фабулу, ликове, заплет, расплет, да се иза животиње крије одређени тип људи, да схвате алегорију басне. За ученике је можда најтеже да схвате значење паралеле животиња – човек. Карактеризација животиња у басни своди се на једну особину: њихове карактеристике се јасно и простиру на различите животиње. Животиње се обично приказују у црнобелом тону, представљајући или добро или лоше. Поука је негде експлицитно исказана, а негде суптилно скривена. Ученицима треба сугерисати да сами откривају поуку или наравоученије. Треба настојати да у току анализе ученици сами прате радњу, вреднују поступке животиња, успоставе паралелизам, откривају особине, налазе поуку. „Басне могу бити добра основа за подстицање виших когнитивних процеса, самоконтроле, развој самопоштовања, заправо развој способности важних за сам живот“ (Реко, Munjiza, 2003: 171). Управо басна као врло стара књижевна врста нуди неисцрпне могућности образовне делатности, а њена вредност у настави је веома важна. Према Пеку и Муњизи (2003) „басна пружа могућности за постизање сврхе образовања у смислу развијање општих концептуалних способности и развијање личних способности и ставова“ (Реко, Munjiza, 2003: 165).

Читајући басну, дете обogaђује свој речник, разуме текст и доживљава је емоционално. Највећа вредност басне садржана је у моралној поруци односно идеји која је дата кроз једноставну и сликовиту фабулу. Придавање важности баснама у настави, осим што делује на дете и непосредно га припрема за живот, пружа и сјајну могућност и самом учитељу. Пратећи запажања ученика о прочитаним баснама и њихове мисли упознајемо ученике, њихове моралне особине, жеље и начине гледања на свет.

Животиње у баснама према својим доминантним психичким и физичким особинама представљају одређену

категорију људи. У баснама обично наступају оне животиње које могу кроз своје карактеристично понашање, односе и поступке најбоље да изразе поједине особине одређених људи као што су: наивност, лаковерност, дволичност, лукавост и слично.

Општи васпитно-образовни задаци подједнако вреде за сваку басну. Поступно се остварују у свим млађим разредима. Међутим, непосредни задаци обраде, а тиме и сама обрада нису једнаки у свим разредима. У настави српског језика врши се избор басни у складу са годинама ученика и њиховим способностима. Тиме се подстиче дечја машта и интерес за ову врсту литературе. У млађим разредима приче и басне обрађују се без улажења у алегоријско значење. Ученици треба да разумеју речи и изразе и упознају значење нових и непознатих речи и усвајају разумевање садржаја и логичку повезаност реченица. Такође је потребно да разумеју садржај прочитаног текста, запазе редослед збивања и узрочно-последичну везу. Басна се чита, препричава, разговара се о животињама и њиховим поступцима, изводе се једноставни закључци, драматизује се или ради илустрација.

У млађим разредима основне школе примарна је фабула, односно садржај. Правилним читањем и изражавањем учитељ указује ученицима како требају читати и препричавати басне. Осим читања ученици и препричавају басне. Препричавање је активност којом ученик продубљује схватање садржаја. Басна је кратак, једноставан текст, па их зато ученици могу врло добро препричати. Након прочитане басне са ученицима се разговара о животињама и њиховим поступцима а пажња се придаје спољном и унутрашњем опису. „Многи савремени педагози приписују басни значајну васпитно-образовну димензију. То је и разлог што се она појављује већ у првом разреду основне школе, па и раније, да би ученика пратила током целог осмогодишњег школовања“ (Lagumdžija, 2000: 27).

Приликом обраде појединих књижевних дела, најважније је да на крају то књижевно дело ученици разумеју и да након читања и анализирања ученик може да преприча фабулу, препозна ликове, њихове карактеристике и поступке. Наравно, исто вреди и приликом читања басне. Хоће ли ученик разумети прочитану басну зависи од бројних фактора а пре

свега од размишљања детета. Размишљање детета које је тек кренуло у школу још увек је конкретно, све док с временом недостигне фазу да може разумети апстрактно. Без обзира на тај прелазак од конкретног ка апстрактном мишљењу и великом напретку, питање је колико ученик у млађим разредима основне школе може да разуме међусобне односе људског друштва. Деца покушавају да разумевањем басне остваре контакт са описаним ситуацијама поистовећивањем са приказаним ликовима и оценом поступака и њиховим разликовањем. Правилно разумевање басне укључује способност ученика да, након оцене одређеног поступка у басни, дође до општег закључка који вреди и за све сличне случајеве. То је врло тешко јер и ако кратке, басне изричу врло сложена животна сазнања и истине за чије разумевање је потребно и животно искуство које они немају.

Иновативне школе се истичу сталним истраживањем, експериментисањем, разноликим облицима и методама рада те подстицањем мисаоног активирања ученика ради њиховог осамостаљивања. Школа признаје различите способности и интересе ученика, користи савремене наставне медије, негује сарадничке односе између наставника и ученика те редовно вреднује рад обе стране. Поред тога, текст наглашава промене у култури комуникације изазване појавом нових медија, с посебним освртом на утицај на односе између ученика и наставника, промене система вредности у породици и школи, те еволуцију животне филозофије младих. Кроз коришћење мултимедија у настави, истиче се пет кључних бенефита, укључујући прилагодљивост наставног градива, приступ информацијама према способностима ученика, актуелност градива, бољу организацију наставе и употребу повратних информација за побољшање наставног програма и квалитета учења (Недељковић, 2012). Кроз ову призму пропуштамо и басну у савременом образовању.

Долазимо до закључка да је, без обзира што басне имају углавном кратак текст, у њима је скривена снажна поука и да оне траже дубоко разумевање и животно искуство. Понекад је управо то животно искуство оно што детету недостаје да би у потпуности разумело што нам баснописац поручује одређеном басном и какав смисао она носи у себи.

ЗАКЉУЧАК

У овом раду бавили смо се басном као књижевном врстом и њеном применом у настави. Басна је показала своју вредност као средство за преношење моралних вредности, подстицање критичког размишљања и развој језичких вештина код ученика.

Порекло басне сеже уназад хиљадама година, а њена популарност и значај и даље трају. Драмска структура басне, са својим уводом, заплетом, врхунцем и расплетом, омогућава ефикасно преношење моралних поука и животних мудрости. Ова једноставна, афористична форма, која користи персонификацију животиња и алегорије, омогућава читаоцима да се повежу са причом и разумеју њен дубљи значај.

У настави, басне имају кључну улогу у моралном и интелектуалном развоју ученика. Њихова употреба подстиче дискусију, креативност и развој језичких вештина. Кроз читање и анализу басни, ученици се суочавају са различитим моралним дилемама, уче о последицама понашања и развијају своју моралну свест.

Иако се савремено друштво суочава са различитим изазовима и променама, басна и даље задржава своју вредност као средство за едукацију и развој ученика. Њена универзална природа омогућава да се теме и поуке басни примене на различите ситуације у животу и подстакну ученике да размишљају о моралним питањима и доносе исправне одлуке.

Укупно гледано, басна остаје драгоцен извор поуке, забаве и инспирације за читаоце свих узраста. Њена примена у настави има велики потенцијал за подстицање креативности, разумевање моралних вредности и развој језичких вештина код ученика. Стога, басна заслужује посебно место у наставном процесу као средство које обогаћује учење и доприноси моралном и интелектуалном развоју ученика.

ЛИТЕРАТУРА

- Javor, R. (2003). *Slikovnice s basnama*. U A. Pintarić (Ur.), Zlatnidanci 4 (str. 140-145). Osijek: Pedagoškifakultet.
- Lagumdžija, N. (2000). *Basna u osnovnoškolskoj nastavi književnosti*. Drugo dopunjen oizdanje. Zagreb: HenaCom.
- Peko, A., Munjiza, E. (2003). *Smisao basne u obrazovanju*. Osijek: Pedagoški fakultet.
- Solar, M. (2005). *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
- Маљковић, М. (2007). *Басна лектура мудрости*, Змај: Нови Сад.
- Милинковић, М. (2014). *Историја српске књижевности за децу и младе*, Београд: Боокланд.
- Недељковић М. (2012). *Употреба медија у планирању и извођењу наставе српског језика и књижевности*. Зборник радова Учитељског факултета у Призрену – Лепосавић, бр. 6.
- Стакић, М. (2012). *Васпитно-образовна функција басне на предшколском узрасту, у Књижевност за децу и њена улога у васпитању и образовању деце предшколског узраста*, Врање: Учитељски факултет.
- Тодоров, Н. (2007). *Улога и место басне у школској интерпретацији*. Норма, год. 12, бр. 2-3, 81-91.
- Цветановић, З. (2013). *Методичко тумачење басне*, Београд, Учитељски факултет
- Чутовић, М. (2014). *Методички приступ басни у млађим разредима основне школе*, Докторска дисертација Универзитета у Крагујевцу, Ужице, Учитељски факултет.
- Чутовић, М. (2017). *Басна у функцији развоја ученичких схватања*. НВ год. LXVI бр. 2/2017, стр. 351-365.
- Чутовић М., Стакић М. (2016). *Примена савремених техничких средстава у настави српског језика и књижевности на примеру басне у млађим разредима основне школе*. Зборник радова Учитељског факултета, 10, 49-58.

FABLE, DRAMA STRUCTURE AND ITS APPLICATION IN TEACHING

Summary: *This research paper is dedicated to the in-depth study of the fable as a literary genre, exploring its significance in the context of education. A fable, a short story that often employs the use of personified animals to convey a moral lesson or life wisdom, combines a simple form, dramatic structure, and a specific style to effectively communicate its message. With a history that dates back thousands of years, fables have evolved over centuries while retaining fundamental characteristics that make them highly appealing to readers. The dramatic structure of a fable, encompassing introduction, complication, climax, and resolution, allows for the intricate construction of the narrative. The introduction introduces characters and establishes the basic situation, while the complication introduces a conflict that is resolved during the climax, and the resolution imparts the moral lesson or conclusion of the story. Fables are known for their simplicity, aphoristic nature, and use of allegory, with a style characterized by clarity, conciseness, and dialogical expression. Through the frequent use of animal personification, fables engage readers, facilitating an understanding of moral lessons.*

The methodological approach of this paper focuses on a thorough review of relevant literature on the fable as a literary genre, particularly emphasizing dramaturgical aspects. The analytical framework of the research involves the examination of linguistic and stylistic elements of fables, as well as the interpretation of moral messages within the dramaturgical context. Through this interdisciplinary approach, we aim to provide a deeper understanding of the significance of fables in education and their contribution to the educational process. Additionally, the research will encompass an analysis of the practical application of fables in the classroom, investigating the effectiveness of various teaching approaches that utilize fables as an educational tool. This holistic approach not only seeks to comprehend the theoretical aspects of fables but also aims to practically apply their principles in the educational process, further expanding the perspective on their pedagogical potential.

Key words: *fable, moral lesson, style and form of fable, fable in teaching.*